

Spis treści

Słowo wstępne	9
Pasterze ludu Bożego	14
Narodziny Kościoła biskupów – Rola biskupa w chrześcijańskich społecznościach – Wybory biskupów – Sławne elekcje: Damazego i Ambrożego – Pochodzenie społeczne biskupów – Małżeństwo mistyczne biskupa z Kościołem – Prezbiterzy i diakoni – Niższy kler – Cechy specyficzne kleru antycznego – <i>Cursus honorum</i> członków kleru – Kwestia małżeństw kleru – Relacje między Kościołami – Narodziny sieci metropolii – Korespondencja między Kościołami – Zgromadzenia biskupów – Symonia: trudności z definicją	
Wielkie stolice kościelnego świata	50
Podział chrześcijańskiego świata na wschodni i zachodni – Struktury ponadmetropolitarne w imperium – Miejsce biskupa Rzymu w Kościele starożytnym: – Honorowy prymat Rzymu – Pozycja biskupa Rzymu za czasów Konstantyna Wielkiego – Wzrost prestiżu biskupa Rzymu – Początek historii papieżstwa – Aleksandria – Antiochia – Jerozolima – Konstantynopol: początki przyszłej świetności – Konstantynopol staje się Nowym Rzymem	
Nawrócenia	73
Przyczyny powolności chrystianizacji imperium – Liczba chrześcijan w połowie III w. – Drogi wiodące ku chrześcijaństwu – Droga pogańskiego intelektualisty do Kościoła – Konflikty między małżonkami różnej wiary – Religia pogańska po przełomie konstantyńskim – Rola przemocy w chrystianizacji imperium – Nawrócenie kaukaskich Iberów – Nawrócenie Etiopów – Dlaczego Kościół nie organizował misji ? – Bariery kulturalne	
Prześladowania	93
Chrześcijaństwo w oczach pogan – Chrześcijaństwo religią nową i zbrodniczą – Cesarz Trajan o taktyce represji – Prześladowania w III w. – Ilu chrześcijan zginęło w czasie prześladowań? – Kto padał ofiarą prześladowań? – Prześladowania Dioklecjana – Prześladowania Dioklecjana w Afryce – Piękne czasy Małego Pokoju – Ilu chrześcijan upadło w czasie prześladowań? – Taktyka przeciwnych chrześcijan w czasie prześladowań	

Zwyczajna gmina, zwyczajny biskup w III wieku	119
Chrześcijanin na ulicy i w łaźni – Wybór biskupa – Porządek w czasie mszy – Prześladowania z perspektywy autora <i>Didaskalii</i> – Co chrześcijanin czytać powinien?	
Cesarze a Kościół	130
Interesujący temat – Podstawy religijne władzy cesarskiej w świecie pogań- skim – Relacje między Konstantynem Wielkim a Kościołami – Konstantyn Wielki na Soborze Nicejskim – Spory między donatystami a katolikami – Kon- stantyn Wielki wobec arianizmu – Schizma melicjańska w Egipcie – Konstan- tyn Wielki i Atanazy – <i>Quasi</i> -biskupia natura władzy Konstantyna Wielkiego – Konstancjusz: tyran prześladowający Kościół – Teodozjusz Wielki: odwołanie do siły – Spalona synagoga i ukarane miasto – Co ma cesarz do Kościoła?	
Kontrowersje doktrynalne na Wschodzie (1): arianizm	169
Zaczyna się kontrowersja ariańska – Potrzeba teologicznej poprawności – Grec- ka filozofia jako źródło doktrynalnych kontrowersji – Cechy biblijnej egzege- zy w starożytności – Prehistoria kontrowersji ariańskiej – Biblijne podstawy arianizmu – Bitwy na biblijne cytaty – Szermujące pustym dźwiękiem słów oszustwo – Zasięg arianizmu – Styl kontrowersji doktrynalnych w starożytno- ści – Jeśli nie szatan, to przynajmniej paskudny charakter – Terminologiczne meandry kontrowersji – Walki (w sensie dosłownym) między stronami – Falo- wanie opinii publicznej	
Kontrowersje doktrynalne na Wschodzie (2): pierwsza faza sporów chrystologicznych	194
Przedmiot sporów chrystologicznych – Tradycja antiocheńska, tradycja alek- sandryjska – <i>Theotokos</i> czy <i>anthropotokos</i> ? – Cyryl: jego charakter i wiara – Głębokie przyczyny kontrowersji chrystologicznych – Sobór efeski: pierw- sza faza – Potępienie Nestoriusza – Konflikt między Cyrylem a delegacją an- tiocheńską – „Niech cieszy się niebo i ziemia raduje” – Narodziny monofizyty- zmu – Rola Dioskorosa w Kościele połowy V w. – „Rozbój” w Efezie (449 r.) – Przebieg obrad – Dioskoros stosuje siłę	
Kontrowersje doktrynalne na Wschodzie (3): sobór w Chalcedonie	219
Apel do papieża Leona – Cesarz zwolennikiem „rozboju” efeskiego – Zmiana w sposobie prowadzenia dysput – Zwołanie nowego soboru: Chalcedon (451 r.) – Przebieg soboru chalcedońskiego – Proces Dioskorosa – Ocena zachowań biskupów w Efezie i Chalcedonie – Kanony soboru chalcedońskiego – Skutki soboru chalcedońskiego – Pyrrusowe zwycięstwo papieża	
Małżeństwo i seks w kościelnej teorii i w praktyce	243
Biskup zwykłych ludzi – „Żonę pojmuję się nie dla rozkoszy, lecz dla rodzenia dzieci” – Trwanie pogaństwa – Walka z pijaństwem – Moralność małżeńska wedle Bazylego z Cezarei – Cudzołóstwo czy nierząd? – Trzydzieści lat poku- ty za sodomii i homoseksualizm – Grzech bigamii – Ustawodawstwo cesarskie w sprawie rozwodów – Rozwody w praktyce późnej starożytności – „Zdzciza-	

ła” obyczajowość pogan – Czy poganie czasów cesarstwa rzymskiego byli szczególnie rozpustni? – Autorzy niemal chrześcijańscy: Plutarch i Musoniusz Rufus – Antyerotyczna agresja chrześcijan	
Kościół a kobiety	269
Listy korpusu Pawłowego o roli kobiet w Kościele – Apostoł Paweł wrogi kobietom? – Miejsce kobiet w społecznościach żydowskich i pogańskich czasów cesarstwa – Reakcja kobiet na <i>List do Galatów</i> – Rola kobiet w grupach heterodoksyjnych – Czas wdów – Diakonisy – Kobiety wobec rozwoju ruchu monastycznego – Wielkie damy w życiu Kościoła – Wrażliwość kobiet na posłanie religii Chrystusowej	
Cuda	287
Racjonalści nic nie potrafią wyjaśnić – Chrześcijaństwo bez cudów? – Cuda w oczach starożytnych – Typologia cudów – Cuda pogańskiego uzdrowiciela – Cuda karzące – Cuda jako znak woli Bożej – Cuda: znaki Bożej mocy – Cuda i cudowność	
Kult świętych	304
Próba definicji świętości – Początki kultu świętych – Kości cenniejsze od rzadkich gemm – Różnica między adoracją Boga a kultem męczenników – Kult świętych przejawem religijności ludowej? – Miejsce kultu świętych w Kościele katolickim naszych czasów – Początek badań nad kultem świętych – Bollandyści – Wojna między karmelitami a bollandystami – Niech żyje kult świętych!	
Zamiast bibliografii	323
Tablice chronologiczne	344
Indeks osób, postaci biblijnych i mitologicznych	368
Indeks nazw geograficznych i etnicznych	379